

اسلحه لی-انفیلد

(Lee-Enfield)

موزه سلاح های دربار

پژوهشگر: اعظم رضائی انزهائی

کارشناس سلاح: علیرضا قربانی

آبان ماه ۱۳۹۹

تفنگ ها، در زیر گروه اسلحه گرم جای دارند، که با توجه به عقاید متفاوت کارشناسان این رشته، تاریخ آن در جهان به قرن ۱۴ و ۱۵ میلادی باز می گردد. اما منشأ سلاح گرم مستقیماً به باروت و اختراع آن ارتباط می باید (مورخان تخمین می زنند که در اوایل سال ۸۵۰ ق.م. کیمیاگران در چین باروت را اختراع نمودند). در ابتدا باروت که ماده ای پودری شکل است برای مراسم آتش بازی استفاده می شد، ولی بعدها استفاده از آن به تدریج با کاربرد در سلاح گرم گره خورد. از زمان ظهور اسلحه گرم تاکنون مخترعین و طراحان مختلفی در خصوص بهبود وضعیت خود اسلحه، نوع آن، کاربرد و سایر تجهیزات مربوط بدان تلاش بی وقفه ای را اعمال نموده اند. در ایران تاریخچه استفاده از سلاح گرم به دوران صفویه بازمی گردد. در زمان شاه اسماعیل اول پرتغالی ها ارتش ایران را با سلاح گرم آشنا کردند و از آن زمان تا امروز تفنگ های یکی از مهم ترین بخش های تجهیزات نیروهای مسلح کشورمان به حساب می آیند. در این مقاله همه سعی ما بر آن است تا در حد امکان به بررسی و معرفی یکی از انواع تفنگ های به نمایش درآمده در موزه سلاح های دربار به نام لی - انفیلد/ Lee-Enfield (دو نوع مدل مختلف آن) اشاره هرچند مختصر داشته باشیم.

معرفی لی - انفیلد (Lee-Enfield)

لی انفیلد تفنگ گلنگدنی خشاب داری است که به عنوان سلاح اصلی ارتش انگلیس (درمیان سال های ۱۸۹۵ تا ۱۹۵۷ م.) و یکی از پرطرفدارترین تفنگ های نیمه اول قرن بیستم در بین کشورهای مشترک المنافع همواره از آن یاد می شود. بخش ابتدایی نام لی - انفیلد/ Lee-Enfield برگرفته از نام طراح سیستم گلنگدن آن جیمز پاریس لی/ James Paris Lee (متولد اسکاتلند بین سال های ۱۹۰۳-۱۸۳۱ م. که در سن پنج سالگی به کانادا مهاجرت کرد، اما در آمریکا درگذشت) و قسمت دوم آن تکرار نام منطقه جغرافیایی انفیلد/ London Borough of Enfield بخشی، در حومه شمالی شهر لندن (محل احداث کارخانه تسلیحاتی سلطنتی انگلیس/ Royal Small Arms Factory) است. این سلاح در هر دو جنگ جهانی توسط کشورهای انگلیس، استرالیا، نیوزلند، کانادا، هند و آفریقای جنوبی (کشورهای مشترک المنافع) مورد استفاده قرار گرفت. اگرچه در سال ۱۹۵۷ م. تفنگ ال وان ای وان اس ال آر/ L1A1 SLR در انگلیس جایگزین آن شد، اما تا سال ۱۹۹۰ م. این مدل و مدل های دیگر آن همچنان در خدمات ارتش انگلیس باقی ماند. باید گفت که این سلاح هنوز توسط نیروهای مسلح برخی از کشورهای مشترک المنافع، پلیس بنگلادش، واحد رنجرز کانادا و ... استفاده می شود. براساس بررسی های به عمل آمده تولید کل لی - انفیلد بالغ بر ۱۷ میلیون تفنگ تخمین زده می شود، که از میان این آمار ۵ میلیون قبضه آن فقط ام کا ۳ شماره یک/ No.1 MK III بود.

تولد تفنگ لی - انفیلد در نتیجه رفع معایبی در تفنگ و فشنگ مدل لی - متفورد/ Lee - Metford ساخت کشور انگلیس در کارخانه اسلحه سازی سلطنتی این کشور (Royal Small Arms Factory/RSAF) واقع در منطقه انفیلد لندن بود. اسلحه لی - انفیلد در نوامبر ۱۸۹۵ م. با کالیبر ۳۰۳/۰/303. و یا به طور معمول خشاب لی انفیلد ام ال ای/ MLE معرفی شد. طراحی و ساخت خشاب در این سلاح در نامگذاری آن

بسیار موثر بود، برای نمونه: لی انفیلد با خشاب کوتاه یا اس ام ال ای/ SMLE (درمیان سربازان انگلیسی به نام مستعار بودار/ Smelly مشهور می باشد، که انتخاب این نام هیچ ربطی به عملکرد سلاح نداشت.) و اسلحه لی-انفیلد معروف به اس ام ال ای ام کا SMLE Mk III/3 (۱۹۰۷م.) که یکی از شناخته شده ترین تفنگ های این گروه می باشد، همگی براین اساس به جهان معرفی شدند. از نسخه های قدیمی انفیلد (گاهاً تا نسخه های ۶۰ ساله آن) و نسخه های نسل جدیدتر آن همچنین به عنوان سلاح محبوب شکارچیان یاد می گردد. از سوی دیگر دقت، قدرت و جان سختی این سلاح در شرایط سخت آب و هوایی نیز زبان زد همگان است. لی-انفیلد 303/0/303 که در اوایل قرن بیستم توسط ارتش انگلیس مورد تأیید قرار گرفت، هم در جنگ های جهانی و هم در نبردهای بی شماری در سراسر جهان خدمت نمود. فقط در طول جنگ جهانی اول، بیش از دو میلیون اس ام ال ای/ SMLE در کارخانه اسلحه سازی سلطنتی انفیلد ساخته شد. تولید در دهه ۱۹۶۰م. با تغییر مدل تفنگ به 2A1/1 و 2A/2 که از فشنگ 7/62 ناتو استفاده می کرد، ادامه یافت تا این که آخرین مدل های انفیلد در اوایل دهه ۱۹۷۰م. ساخته شد. به دلیل تقاضای بالا برای این سلاح نه تنها در کارخانه اصلی (لندن) بلکه در بیرمنگام و برخی از کارخانه های مستقر در سایر نقاط دنیا نظیر: شمال آفریقا، ایتالیا، اقیانوس آرام، برمه، کشورهای مشترک المنافع، ایشاپور/ Ishopore هندوستان، استرالیا، ایالات متحده و ... اقدام به راه اندازی خط تولید آن گردید. از سوی دیگر تفنگ انفیلد بدلیل نفوذ نیروهای نظامی انگلیسی در خاورمیانه، از قدیمی ترین تفنگ های اروپایی ساز موجود در این نواحی به شمار می رود. بنابراین ساکنین مناطقی از افغانستان تا صحرای عربستان به آسانی به این اسلحه دسترسی داشتند، تاجائی که از نظر جایگاه و ارزش در حال حاضر همچنان در گروه سلاح های پرطرفدار در میان عشایر و کوچ نشین های این مناطق محسوب می شود. اما در کشور ایران به دلیل وجود تفنگ ماوزر و برنو از یک سو و تمایل رضاخان به همکاری و تهیه سلاح از آلمان این اسلحه نتوانست جایی زیادی را برای خود در میان تجهیزات نیروهای نظامی یا غیرنظامی باز کند.

تاریخچه کارخانه انفیلد/ Enfield

در طول زمان جنگ با فرانسه در دوران ناپلئون (۱۸۱۵-۱۸۰۳م.)، به دلیل نیاز شدید انگلیس به داشتن مقادیر زیادی اسلحه، این کشور اقدام به ساخت سلاح هایی مانند تپانچه، تفنگ، شمشیر و ... در کارخانه اسلحه سازی برج لندن به همراه احداث کارخانه جدیدی در جوار رودخانه لی/ Lee، به سرپرستی یک از مهندسين سلطنتی به نام کاپیتان جان بای/ Captain John By نمود. این کارخانه ساخت و تولیدات خود را با قطعات تفنگ های سرپر چخماقی آغاز نمود اما بعدها با تولید سلاح لی- انفیلد (Lee-Enfield) در جهان بسیار معروف گردید. کارخانه تسلیحاتی موردنظر که به نام Royal Small Arms Factory یا آر اس ای ایف/ RSAF نام گذاری شد، در ۱۲ هکتار از زمین های باتلاقی در بخشی از جزیره ای، واقع درمیان رودخانه و کانال لی/ Lee در انفیلد (شمال لندن) تاسیس گردید. سلاح های معروف تولید شده در اینجا شامل مدل های مارتینی- هنری/ Martini-Henry، مارتینی- انفیلد/ Martini-Enfield، لی- متفورد/ Lee-Metford و ... از همه مشهور تر سلاح مورد بحث این مقاله یعنی لی- انفیلد/ Lee-Enfield بودند. همان گونه که در ابتدا ذکر شده دو سلاح لی- متفورد/ Lee-Metford و لی- انفیلد/ Lee-Enfield توسط

مهندس تسلیحات نظامی جیمز پاریس لی/James Paris Lee طراحی شد، به طوری که در دهه ۱۸۸۰م. از این کارخانه به عنوان ایده آل ترین کارخانه ساخت اسلحه بین کارخانجات خصوصی- دولتی، داخلی یا خارجی یاد شده است. تعداد کارکنان شاغل در آن در سال ۱۸۸۷م. به ۲۴۰۰ نفر افزایش یافت. کارگران کارخانه مذکور و خانواده آنان از امکانات رفاهی ایجاد شده نظیر مسکن، کتابخانه، فروشگاه، کلیسا، ایستگاه پلیس، سالن تئاتر، مرکز پزشکی- جراحی و ... برخوردار بودند. تا دهه ۱۸۹۰م. به تولید بیش از ۱۶۰،۰۰۰ وسایل و ادوات نظامی (سرنیزه، شمشیر و غلاف آن، خشاب و ...) درکنار تعمیر مسلسل های ارتش انگلیس و نیروی دریایی سلطنتی در این کارخانه اقدام می شد. در کارخانه آر ای ای/RSAF یا زادگاه تفنگ معروف لی انفیلد/ Lee Enfield در طول جنگ جهانی اول بیش از ۸۵۰۰ نفر و در جنگ جهانی دوم بیش از ۶۰۰۰ نفر مشغول به ساخت انواع تفنگ، مسلسل، سرنیزه، شمشیر و ... برای نیروهای انگلیس و کشورهای مشترک المنافع بودند. در آن زمان کارخانه آر ای ای/RSAF به عنوان یکی از سه کارفرمای حائز اهمیت و حاضر در صنعت اسلحه سازی کشور انگلیس (درکنار کارخانه سلطنتی باروت والتهم ای بی/Waltham Abbey Royal Gunpowder Mills و کارخانه اسلحه سازی سلطنتی آرسنال در وولچ/Royal Arsenal at Woolwich)، نقش بسزایی را در شکل گیری تاریخ منطقه انفیلد برعهده داشت. براساس مستندات موجود در این زمینه، می توان گفت که در طول هر دو جنگ جهانی این سه کارخانه به اتفاق هم بنیاد اصلی صنعت تسلیحات کشور انگلیس را تشکیل می دادند.

در سال ۱۹۱۶م. مدل جدیدی از لی- انفیلد (MK III*) معرفی شد، که حدود ۴۱۸،۰۰۰ عدد از آن ساخته شد و تا اواخر سال ۱۹۱۸م. تعداد تولید آن به بیش از ۱،۶۰۰،۰۰۰ عدد رسید. درطول جنگ جهانی اول (۱۹۱۸-۱۹۱۴م.) میزان تولید به طرز چشمگیری افزایش یافت. درطول جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵-۱۹۳۹م.)، کارخانه مذکور به ساخت مسلسل سبک/Bren light machine gun، مسلسل دستی استن/ Sten (۱۹۴۱م.)، تپانچه، لوله و قطعاتی برای تفنگ لی- انفیلد جدید مدل ام کا ۳ استار/MK III* و ... اقدام نمود. درمیان سال های ۱۹۵۳-۱۹۵۰م. جنگ کره سبب افزایش تولید سلاح در مقیاس بزرگ گردید، اما پس از آن تولید به تدریج کاهش یافت، تا جایی که در سال ۱۹۶۳م. بخشی از سایت بسته شد. در سال ۱۹۸۴م. کارخانه ساخت اسلحه سلطنتی در انفیلد و دیگر زیرگروه های آن در سایر جاها به بخش خصوصی واگذار شد و درنهایت به بخشی از کارخانجات سلطنتی- دولتی/Royal Ordnance plc تبدیل گردید. سه سال بعد، شرکت هوافضای بریتانیا یا بریتیش ایروسپیس/ British Aerospace این کارخانه دولتی را خرید، اما اندکی پس از آن بسته شدن سایت انفیلد/Enfield از سوی کارفرمایان جدید اعلام گردید. در سال ۱۹۸۸م. تولید اسلحه متوقف شد و کار آن به سایت های دیگر نظیر ناتینگهام/ Nottingham منتقل شد. در سال ۱۹۹۸م. بازسازی کلی کارخانه و تمامی سایت های وابسته به آن برای تغییر کاربری به ساختمان های مسکونی، رفاهی، اجتماعی، مراکز تجاری و ... آغاز و در سال ۲۰۰۱م. این عملیات پایان یافت و رسماً این امکانات افتتاح گردید. فروشگاه تخصصی سلاح این کارخانه نیز، درنهایت به موزه ای تخصصی در جزیره محل احداث کارخانه مبدل شد. امروز موزه انفیلد هر روز، از ساعت ۱۰ صبح لغایت ۶ عصر پذیرای بازدیدکنندگان محترم می باشد، همچنین با دراختیار قراردادن اطلاعات بیشتر از طریق وب سایت خود به آدرس:

آماده خدمت رسانی به مراجعین است.

سلاح لی-انفیلد/ Lee-Enfield شماره ۱ ام کا ۳/ No.1 MK III ساخته شده در منطقه کوهات پاکستان، به نمایش درآمده در ویتترین یکی از سالن های طبقه فوقانی موزه سلاح های دربار، عکس جواد نجفعلی زاده (۱۳۸۹)

مشخصات کلی اسلحه لی-انفیلد/ Lee-Enfield مدل ای ای ام ای ام کا ۳/ SMLE MK III و مدل ای ای ام ای ام کا ۳ استار/ SMLE MK III*

- وزن سلاح حدوداً ۴ کیلوگرم (۳,۹۰۰ کیلوگرم)
- طول کل آن ۱۱۳ سانتی متر (طول لوله ۶۴ سانتی متر)
- آهن و چوب (در تولیدات اولیه از چوب گردو و بعدها به دلایل اقتصادی از چوب راش این بخش ها ساخته می شد. اما در کشورهای نظیر پاکستان به دلیل عدم دسترسی به چوب راش درکنار امکان دسترسی آسان به چوب گردو این بخش معمولاً از همان چوب گردو ساخته می شد).
- برد موثر آن ۵۰۰ متر، برد نهایی آن ۲۸۰۰ متر
- خشاب ۱۰ تیر (دو رج ۵ تیر)
- کالیبر ۳۰۳/۰/۳۰۳. انگلیسی
- خان ۵ عدد و گردش چپ به راست (جهت گردش گلوله در داخل لوله از چپ به راست)
- مهم ترین تفاوت این دو سلاح بایکدیگر در این است که، ای ای ام ای ام کا ۳/ SMLE MK III دارای صفحه قطع کننده ارتباط خشاب با تفنگ/ Magazine cut-off می باشد که این قطعه در مدل ای ای ام ای ام کا ۳ استار/ SMLE MK III* حذف گردیده است.

معرفی اسلحه لی انفیلد به نمایش درآمده در موزه سلاح های دربار:

در ویتترین های این موزه دو قبضه سلاح لی انفیلد در معرض دید بازدیدکنندگان محترم قرار دارد که در ذیل به مشخصات هر کدام به صورت مجزا اشاره گردیده است.

- ۱- مشخصات ویژه سلاح لی- انفیلد/ Lee-Enfield شماره ۱ ام کا No.1 MK III/۳ به نمایش درآمده در ویتترین یکی از سالن های فوقانی موزه:
- باتوجه به متن حک شده ذیل:

PAKISTAN
ZINDABAD
M. S. K. R. F

پاکستان

زنده باد

ام. اس. کی. آر. اف. (مخفف نام کارخانه اسلحه سازی مالیک/ مالک)

و

MADE IN KOHAT
PASS PAKISTAN
MALIK. S. K
RIFLE
FACTORY.

ساخت گردنه کوهات پاکستان (محل ساخت)

مالیک/ مالک. اس. کی (نام سازنده)

کارخانه اسلحه سازی

که بر روی بخش هایی مانند قسمت فلزی دربرگیرنده قنداق/ Stock holder و کوپ/ Receiver این سلاح به وضوح قابل مشاهده است. این تفنگ در گردنه کوهات پاکستان ساخته شده است. (منطقه کوهستانی معروف به گردنه کوهات/ Kohat Pass در یکی از ایالت های شمال غربی کشور پاکستان، با نام قبلی ایالت مرزی شمال غربی/ The North-West Frontier Province و نام امروزی خیبر پختونخوا/ Khyber Pakhtunkhwa واقع گردیده است). لازم به ذکر است که کارگاه های محلی ساخت سلاح و بازارهای محلی فروش این سلاح های دست ساز قبایل ساکن این محل یکی از دلایل شهرت این منطقه می باشد. (به احتمال زیاد نام مالیک/ مالک. اس. کی. / MALIK. S. K (مالک سمند خان) به یکی از کارگاه های محلی این منطقه تعلق داشته است).

شماره سریال 8690/۸۶۹۰ در کنار تصویر دو پرچم متقاطع بر روی دسته گلنگدن حک گردیده، اما با بررسی های انجام شده در منابع در دسترس باید اذعان داشت که این شماره سریال در هیچ منبع رسمی (کتاب، سایت و ...) یافت نگردید، شاید این شماره سریال تنها به کارگاه های محلی منطقه گردنه کوهات/ Kohat Pass در دهه ۱۹۵۰م. اشاره می نماید. در اینجا می توان گفت که به طور معمول بر روی تمامی قطعات (فلزی و چوبی) سلاح های ساخت کارخانه های اسلحه سازی معتبر دنیا یک شماره سریال مخصوص حک می گردید که می توان از طریق آن به اطلاعات ذیقیمتی

نظیر سال ساخت، محل ساخت و ... دست یافت، اما در این تفنگ تنها شماره سریال موجود فقط بر روی دسته گلنگدن آن حک گردیده بنابراین برای اصالت سایر قطعات و یا دستیابی به سایر اطلاعات از آن نمی توان استفاده نمود.

- علامت حک شده ماه و ستاره بر روی دربرگیرنده قنداق/Stock holder، کُپ/Receiver و بالای جان لوله/Chamber تاکیدی به نشان های ملی کشور پاکستان (نشان اسلامی) می باشد.
- علامت دو پرچم متقاطع نظامی (The original crossed Pennants military mark) و ماه (بخشی از نشان ملی پاکستان) در قسمت سر گلنگدن/Bolt head مجددا اشاره به کشور پاکستان دارد.
- عدد ۱۹۵۰ بر روی قسمت انتهایی قنداق چوبی، احتمالا اشاره به سال ساخت سلاح می نماید.
- این سلاح به دلیل داشتن قطع کننده ارتباط خشاب با تفنگ/Magazine Cut-Off حتما از نوع مدل ام کا MK III/۳ می باشد.
- بر روی صفحه خوراک دهنده خشاب/Magazine feeding plate حک عدد 3/۳ شاید تاییدی بر ام کا MK III/۳ بودن این سلاح باشد.
- علامت III که بر روی برگه ضامن/Safety Lever نیز دیده می شود، تایید دوباره ای بر ام کا MK III/۳ بودن این سلاح است.

۲- مشخصات ویژه سلاح لی انفیلد شماره ۱ ام کا ۳ استار/No.1 MK III* به نمایش در آمده در یکی از ویتترین های سالن زیرزمین موزه:

- از آنجایی که بر روی جعبه مخصوص حمل این سلاح لوح فلزی حاوی متنی نصب گردیده، نشان می دهد که این تفنگ اهدائی از سوی اداره تسلیحات ارتش در تاریخ ۴ آبان ماه ۱۳۳۳ به مناسبت تولد پهلوی دوم می باشد. (در اینجا ضروری است که هرچند مختصر به تاریخچه این اداره در آن زمان اشاره نمود: "صنایع نظامی تحت عنوان قورخانه در سال ۱۳۰۴.ش با تولید تفنگ برنو در مرکز شهر تهران، توپخانه فعالیت خود را آغاز نمود. در روند کار این صنایع، از حدود سال ۱۳۲۰.ش تحت نام اداره تسلیحات در محل مهماتسازی به فعالیت خود ادامه داد و حدود ۶ سال بعد کارخانه مسلسل سازی در خیابان پیروزی به عنوان اداره مرکزی تسلیحات راه اندازی گردید. با تحولات جدید صنعتی از حدود سال ۱۳۴۰.ش تغییر نام سازمان تسلیحات ارتش به سازمان صنایع نظامی براساس قانون مجلس شورای ملی در ۲۱ اسفند ۱۳۴۵.ش و مجلس سنا در ۱۷ اردیبهشت ۱۳۴۶.ش رسماً صورت پذیرفت و مرکز اصلی آن در تهران تعیین شد که در صورت لزوم قادر به ایجاد شعب در سایر نقاط کشور نیز بود. لازم به توضیح است صنایع دفاعی ایران در دوران حکومت محمدرضا پهلوی پایه گذاری شد اما ایران تنها بخش ناچیزی از تسلیحات خود را تولید می کرد، درواقع ایران در این بخش یکی از بزرگترین وارد کنندگان اسلحه از کشورهای خارجی بود."^۱)

^۱ - نقل قول از معرفی اثر "ماکت میدان توپ"، هزاوه، عاطفه، ۱۳۹۷/۳/۲، <http://sadmu.ir/detail/6259>

- حک حرف جی/G بر روی برخی از قطعات فلزی و چوبی سلاح موردنظر در این تحقیق (سمت راست قنداق چوبی/Buttstock، بر روی دماغه سلاح محل اتصال قسمتی از سرنیزه به بدنه تفنگ/Nose cap، در قسمت زیرین دسته گلنگدن/On the bottom of the bolt handle، بر روی بدنه عقبی خشاب/Rear side of the magazine body، بر روی قسمت راست کُپ/Right side of the receiver، بخش زیرین برگه شکاف درجه (در حالت باز شده این بخش)/Under side of the rear sight و ...) به وضوح دیده می شود که شاید تأییدی بر این مطلب باشد، که چون استفاده یا تولید از اسلحه لی-انفیلد اس ام ال ای/ Lee-Enfield SMLE به جز انگلستان (مبدا تولد این سلاح) در ۶۵ کشور جهان نیز وجود داشت، می توان از طریق این علائم آنها را ردیابی نمود. معمولاً برای انجام آن باید به حروف اختصاری: جی/G (تحت نظارت نهادهای دولتی)، ان/N (تحت نظارت افراد مسلح غیر دولتی)، یو/U (نامشخص از نظر نظارت نهاد دولتی یا غیردولتی) بر روی چندین محل از بخش های چوبی و فلزی بدنه توجه نمود، که نشان از چگونگی ورود و کاربرد این تفنگ در سیستم های نظامی یا غیرنظامی کشور مورد بررسی دارد. بنابراین مطلب می توان ادعا نمود که، احتمالاً سلاح لی انفیلد موزه تحت نظارت دولت اصلی (هند) به آنجا راه پیدا نموده.

- تصویر فلش/ Arrow (A British broadarrow, government acceptance mark) که بر روی اکثر بخش های چوبی، فلزی بدنه و پیچ ها کاملاً دیده می شود، به عنوان پروف مارک تأییدیه قبولی یا پذیرش/Acceptance mark می باشد.

- بر روی قسمت چپ کُپ/Left side of the receiver در ردیف اول پروف مارک تاج یا تأییدیه بازرسی/Inspection mark و در ردیف میانی حک حروف جی آر آی/GRI دیده می شود که به مانند امضائی، تأییدی بر ساخت این قطعه از سلاح ام کا ۳ استار/MK III* در کارخانه اسلحه سازی ایشاپور کشور هند می باشد. در زیر همین قسمت از بدنه چپ کُپ/Left side of the receiver پروف مارک دو پرچم متقاطع نظامی/The original crossed Pennants military mark که می توان آن را همچنین در قسمت سر گلنگدن/Bolt head نیز مشاهده نمود، نیز وجود دارد.

- شماره سریال کارخانه/Serial Number Factory سازنده این سلاح یعنی عدد 1552/۱۵۵۲ را به راحتی می توان بر روی بخش های فلزی و چوبی پیدا نمود (بخش زیرین قنداق چوبی سلاح/Under side of the buttstock، در زیر قسمت برگه شکاف درجه در حالت باز شده /Under side of the rear sight، پشت دسته گلنگدن/The rear of the bolt handle، بدنه عقبی خشاب/Rear side of the magazine body برجستگی موجود در بالا و قسمت جلویی لوله تفنگ/Nose cap، در زیر بدنه سلاح بر روی قسمت چوبی نزدیک قلاب بند چرمی/The underside of the forestock و ...). باید اضافه نمود در این سلاح دو شماره سریال 1552/۱۵۵۲ (مخصوص قطعات فلزی) و شماره سریال 235/۲۳۵ (ویژه بخش های چوبی) دیده می شود، که نشان از تأیید ساخت آنها در یکجا و تحت لیسانس یک کارخانه می باشد.

- بنابه بررسی ها انجام شده در منابع معتبر، سال ساخت/Production year این سلاح باتوجه به شماره سریال 1552/۱۵۵۲ متعلق به سال ۱۹۴۳م. می باشد.
- پروف مارک حروف جی آر ای/GRI (برروی سمت چپ بدنه کُپ/Left side of the receiver زیر تصویر تاج)، حک حروف آر ای/RFI و عدد 157/۱۵۷ برروی بخش های مختلف (نظیر: قسمت بیرونی مسلح کننده/Cocking piece، در زیر بخش حافظ ماشه/Trigger guard، در قسمت سمت راست کُپ/Right side of the receiver، در سمت راست برکه حافظ شکاف درجه/Right side of the rear sight gurd، در قسمت زیرین سر لوله/Nose cap، در سمت چپ پایه نگهدارنده شکاف درجه/Left side of the rear sight base، در سمت چپ بدنه سلاح برروی حلقه جای بند سلاح/Left side of the front Band ring، در سمت چپ بدنه سلاح پشت ضامن برروی بدنه فلزی/On the left side of the rifle beside safty catch، برروی سر گلنگدن/Right side of the bolt head) و حروف آی اس/IS (شاید مخفف نام ایشاپور) و در زیر آن عدد 301/۳۰۱ (در بالای تسمه فلزی میان مگسک/ Front sight و بخش جلویی و بالایی چوبی سلاح/ Front hand guard)، حروف آی اس/IS (برروی صفحه خوراک دهنده خشاب/Magazine feading plate) همگی دلیلی بر این می باشد که سلاح موردنظر ما تولید کارخانه ایشاپور هند می باشد. همچنین بنابه دلایل ذیل:
 - با توجه به منابع موجود، در کارخانه پاکستان تنها اسلحه لی- انفیلد شماره ۴ تولید می گردید، درحالی که در کارخانه ایشاپور اسلحه لی- انفیلد ام کا ۳/MK III/۳ و ام کا ۳ استار/SMLE MK III* شماره ۱ تولید می گردید، که تفنگ مورد بحث این مقاله از نوع لی- انفیلد شماره ۱ MK III (که علامت تأییدیه آن برروی ضامن به وضوح قابل مشاهده است.) می باشد.
 - چنانچه این سلاح ساخت کشور پاکستان بود، بدون هیچ تردیدی باید برروی بخش ها و قطعاتی نظیر لوله تفنگ تصویر ستاره در داخل هلال ماه (مدل پاکستانی)/Star in a Crescent و یا یکی از نشان های ملی پاکستان حک می گردید، درصورتی که هیچ تصویری از نشان رسمی کشور پاکستان و علائم دیگری حاوی چنین مفهومی برروی هیچ قطعه این سلاح دیده نمی شود.
 - معمولا با حک حروفی اختصاری نظیر بی ای/BSA (Birmingham Small Arms)، ال ای/LSA (London Small Arms)، (Lithgow (Australia)، Ishapore (India) و ... به مکان ساخت یا کارخانه تولید کننده آن اشاره می گردد. با مطالعه حروف و علائم موجود برروی بخش ها و قطعات مختلف این سلاح، می توان گفت که این تفنگ در کارخانه ایشاپور کشور هند تولید شده است. (برای هرچه روشن تر شدن این ادعا در اینجا باید به این مطلب اشاره نمود که ارتش انگلیس، تولید سلاح ای/BSA 303/۰/۳۰۳ SMLE شماره ۱ ام کا ۳/MK III/۳ و ام کا ۳ استار/SMLE MK III* را در سال ۱۹۰۴م. به تصویب رساند و پس از آن ارتش هند به دلیل این که کشورشان مستعمره انگلیس محسوب می شد به زودی اقدام به تولید آن نمود. بنابر شرایط پیش آمده کارخانه اسلحه سازی ایشاپور/Ishapore در شمال کلکته، ساخت این اسلحه را در سال

۱۹۰۹م. با استفاده از ماشین آلات انگلیسی و همان مشخصات کارخانه اسلحه سازی سلطنتی آغاز نمود. در زمان جنگ جهانی دوم، ایشاپور در اوج تولید خود ۶۰۰۰۰۰ اسلحه شماره ۱ ساخت. بنا به تمام دلایل عنوان شده در خطوط بالا می توان گفت که محل این سلاح کارخانه ایشاپور هند است، بنابراین متن حک شده:

MADE IN PAKISTAN

HAND MADE

برروی بخش فلزی دربرگیرنده قنداق/Stock holder که اشاره به دست ساز بودن این سلاح و ساخت آن در کارخانه اسلحه سازی پاکستان می نماید، احتمالاً بعدها توسط سمبه بر روی این قطعه حک گردیده است. از سوی دیگر چنانچه با دقت بیشتری به این حروف کنده شده نگاه کنید به وضوح می توان دریافت که این متن با حروف الفبای نامرتب (از نظر اندازه و فاصله) توسط ماشین ایجاد نگردیده، پس متن موردنظر در کارخانه اصلی برروی این قطعه حک نشده است. در اینجا برای اطلاع شما خواننده محترم می توان افزود که در سایت <https://webpages.uidaho.edu/stratton/pakistan.htm> آمده است: که در دهه ۱۹۵۰م. (پس از استقلال پاکستان از هند در ۱۴ آگوست ۱۹۴۷م. و جدایی استان پنجاب از هند) کارخانه مستقر در بیرمنگام/The Birmingham Small Arms Co. تولید لی انفیلد شماره ۴ را در پایان جنگ جهانی دوم متوقف نمود و تمامی ماشین آلات و ابزار خود را به کارخانجات مهمات سازی پاکستان/POF/Pakistan Ordnance Factory (شهر واه/Wah Cantonment ایالت پنجاب پاکستان) براساس یک قرارداد فروش، انتقال داد. معمولاً برروی برخی از قسمت های بدنه سلاح تولید شده در این کارخانه می توان علائم و حروفی نظیر: No.4 MK.2، 58/P.O.F./C117XX و No.4 MK. 2، 59/P.O.F./C238XX را پیدا نمود که برروی هیچ بخشی از سلاح مورد نظر به نمایش درآمده در موزه هیچ یک از این علائم یا حروف فوق الذکر به چشم نمی خورد.

- وجود حرف پی/P (احتمالاً اشاره به نام کشور پاکستان)، جی آر/GR (احتمالاً اشاره به پادشاهی انگلیس/جورج دوم) و 15/15 و 157/157 برروی دیسک شناسایی/Buttstock Marking Disk (نام دیگر آن Unit Marking Disk) احتمالاً مربوط تقسیمات نظامی در ارتش پاکستان است. برای هرچه روشن تر شدن این مطلب باید توضیحی هرچند مختصر درخصوص این دیسک برنجی که توسط پیچ برنجی برروی قنداق تفنگ ثابت می گردد، داده شود. دراصل این دیسک ها برروی همه سلاح های ارتش انگلیس و کشورهای مشترک المنافع نصب می شد تا به سرعت مالکیت سلاح قابل تشخیص باشد. علائم حک شده برروی آنها معمولاً به واحد اصلی، واحد فرعی و درجه نظامی دارنده سلاح مرتبط می گردید. معمولاً زمانی که سلاح از یگان خود خارج می شد، دیسک

1-(GR stands for Georgius Rex/Regina (Latin for king and queen) or King George monogram)

دیگری با اطلاعات جدید جاگزین این دیسک می گردید. لازم به توضیح است که این دیسک ها تا زمان ظهور تفنگ های لی انفیلد *MK III مورد استفاده بود و از آن به بعد به دلایل اقتصادی استفاده از آنها کنار گذاشته شد، بنابراین بررسی این دیسک ها می تواند، اطلاعات ذیقیمتی را به ما ارائه دهد.

- علامت دایره که در داخل آن اعداد 5/5، 3/3، حرف ا (احتمالاً برگرفته از کلمه پیاده نظام/Infantry) و علامت فلشی رو به بالا (پروف تائیدیه بازرسی) بر روی قنداق چوبی و در قسمت راست و بالایی دیسک شناسایی/Buttstock Marking Disk دیده می شود.

در انتها باید افزود که نحوه عملکرد هر دو سلاح معرفی شده کارخانه لی- انفیلد به دلیل برخورداری از سیستم گلنگدن، بسیار ساده می باشد. به طوری که ابتدا دسته گلنگدن را با حرکتی رو به بالا و عقب جابه جا شده، سپس توسط دو کلیپ ۵ تایی از طریق شیار مخصوص بالای گلنگدن فشنگ ها در دو مرحله وارد خشاب ده تایی می گردند. در انتها گلنگدن به جای اصلی برگردانده تا تفنگ آماده شلیک شود. پس از کشیدن ماشه، فشنگ شلیک می شود. برای خروج پوکه باید مجدد گلنگدن به بالا و عقب حرکت داده شود. برای مسلح شدن مجدد سلاح، حتماً گلنگدن باید به جلو و پایین در جهت قرار گیری درست (محل خود) جای گیرد.

منابع و ماخذ:

۱- منابع میدانی:

سلاح لی-انفیلد (Lee-Enfield)، به نمایش درآمده در ویتترین های سالن موزه سلاح های دربار،
۱۳۹۹

۲- منابع کتابی:

- Oxford Advanced Learner's Dictionary 8th Edition 2010
- Stratton, Charles R. "For COLLECTION ONLY British Enfield Rifles, Volume 1, SMLE (No.1) Rifles, MK I and MK III, 2ND EDITION, REVISED, Printed in USA by KNI, Inc.

منابع اینترنتی:

- <http://irannews6.mihanblog.com>
- <http://iriaf-airforce.blogfa.com>
- <http://oldbritishguns.com/smle-mk-iii>
- http://oldmilitarymarkings.com/brit_bayo.html
- <http://sadm.uir/detail/6259>
- <http://www.4thgordons.com>
- <http://www.engineering-timelines.com>
- <http://www.leeenfieldresource.com/reading-forums-auctions>
- <http://www.martinihenry.com/units.htm#generalservice>
- <http://www.militaryrifles.com>
- http://www.rollanet.org/~stacyw/british_slings_overview_page.htm
- <http://www.rsaf.org.uk>
- <https://barry-lewis.com/ishapore>
- <https://en.wikipedia.org>
- <https://forums.gunboards.com/showthread.php?810193-Ishapore-No-1MkIII>
- <https://lee-enfield.org>
- <https://military.wikia.org>
- <https://militaryantiquesmuseum.com>

- <https://nationalinterest.org>
- <https://reader012.docslide.net>
- <https://royalmontrealregiment.com/rmr-switches-to-the-lee-enfield-in-1915>
- <https://salw-guide.bicc.de/en/weapon/view/11/lee-enfield-smle>
- <https://scgunshop.com.au>
- <https://webpages.uidaho.edu/stratton/pakistan>
- <https://www.britannica.com>
- <https://www.collezionareexordinanza.it>
- <https://www.ds-solutions.co.uk/Reproduction-SMLE-etc-Brass-Butt-Disc-and-Screw>
- <https://www.dugdalecentre.co.uk/media/RSAF>
- <https://www.enfield-rifles.com>
- <https://www.greatwarforum.org/topic/177179-smle-butt-disc-id/page/2>
- <https://www.gunboards.com>
- <https://www.gunvaluesboard.com>
- <https://www.history.com/topics/inventions/firearms>
- <https://www.invaluable.com>
- <https://www.lithgowsafmuseum.org.au>
- <https://www.milsurps.com/content.php?r=201-1961-No.4-Mk2>
- <https://www.rct.uk/collection>
- <https://www.reddit.com>
- https://www.rifleman.org.uk/Enfield_Rifle
- <https://www.thetruthaboutguns.com/gun-review-lee-enfield-smle-mk-iii>
- <https://www.warrelics.eu/forum>
- <https://webpages.uidaho.edu/stratton/pakistan.htm>